

Recente roofvogelliteratuur (1994/3-1995)

Rob G. Bijlsma

Adamski A. 1994. (Breeding ecology of the Red Kite *Milvus milvus* in the Middle Odra Valley, SW Poland.) *Ptaki Slaska* 10: 19-36 (in Pools met Engelse samenvatting).

Gemiddelde broedichtheid was 0.5 paar/10 km rivierloop, of 1 paar/10 km bos langs de rivier. Kortste afstand tussen twee bezette nesten was 1.7 km. De Rode Wouwen veranderen vaak van nestboom: 71% van de broedsels zat op andere nesten dan in het voorafgaande jaar. Van 37 broedsels met bekende afloop was 65% succesvol. Het aantal jongen per succesvol nest varieerde van 1-3, ofwel 1.4 jong/paar en 2.3 jong/succesvol paar. Belangrijkste oorzaken van mislukking waren predatie door Havik (5x volledig verlies, 1x partieel verlies) en het niet-uitkomen van de eieren (3x volledig verlies).

Amcof M., Tjernberg M. & Berg Å. 1994. Bivråkens *Pernis apivorus* boplatstval (Nest site choice of Honey Buzzard). *Ornis Svecica* 4: 145-158.

Van het bos rond 30 nesten in ZW-Uppsala (Zweden) werden verschillende parameters opgemeten, zoals de samenstelling, leeftijd en dichtheid van het bos, de kwaliteit van de plek, bosbouwkundige karakteristieken en de geschiedenis. Dit werd vergeleken met dito parameters van 32 willekeurige plekken in hetzelfde gebied. Wespendienven prefereerden gevarieerd bos van hoge kwaliteit, vaak op bodems die eerder in gebruik waren geweest als akker of bosweide. Vergeleken met de random plots waren bosbouwkundige activiteiten gering rond wespendienf nesten. De nabijheid van wegen of cultuurland maakte niets uit. De meeste nesten werden gebouwd in hoge fijnsparren, terwijl grove den juist werd gemedend. Loofbos was significant meer aanwezig rond nesten dan op random gekozen plekken in het bos. Zo ook was er een duidelijke voorkeur voor water in de nabijheid van het nest, maar dat hing samen met de hogere kwaliteit van het bos op die plekken.

Block W.M., Morrison M.L. & Reiser M.H. (eds.) 1994. The Northern Goshawk: Ecology and Management. Proceedings of a Symposium of the Cooper Ornithological Society, Sacramento, California, 14-15 April 1993. *Studies in Avian Biology* No. 16. 136 pp. Te verkrijgen door \$20.- te sturen naar: Walter Wehtje, Assistant Treasurer, Western Foundation of Vertebrate Zoology, 439 Calle San Pablo, Camarillo, CA 93010, USA.

Waar de Middeneuropese Haviken zo'n beetje elk bostype hebben gekoloniseerd, wordt de Amerikaanse ondersoort beschouwd als een veeleisende bosbewoner, die vrijwel op één lijn wordt gesteld met de Northern Spotted Owl *Strix occidentalis caurina*, het boegbeeld van natuurbeschermers bij hun strijd tegen kaalslag van oude bossen. In de bijdragen aan dit symposium worden allerlei facetten van de Havik behandeld op een on-Europese manier (weinig paren onderzocht, maar veel gebruik van telemetrie en vooral van statistiek). In de volgende Takkeling zullen de afzonderlijke stukken worden besproken. Voor iedereen die is geïnteresseerd in Haviken en die kennis wil maken met Amerikaanse onderzoeksmethoden, is dit boek verplichte lectuur.

Bos J. 1995. Waar zijn de Boomvalken gebleven? In de Vogelkijker 11(1): 17-30.

In Noord-Drenthe en een klein deel van Groningen (gemeenten Haren en Eelde) broedden in 1981-94 resp. 8, 9, 9, 8, 8, 7, 5, 4, 2, 1, 0, 1, 0 en 1 paar Boomvalken. In de broedhabitats lijkt weinig te zijn veranderd. Na 1990 werd uitsluitend nog in polderland gebroed (niet meer in bos, zoals daarvoor). In nestaanbod zijn geen veranderingen opgetreden. Predatie door Haviken werd weliswaar vastgesteld (2x nestpredatie, 1x een volwassen vogel), maar niet vaker dan gebruikelijk. Het voedselaanbod is wel afgenomen, vooral waar het zwaluwen, Veldleeuwerik, Kneu en Ringmus betreft (niet gemeten in onderzoeksgebied, maar informatie afkomstig uit Rode Lijst). De reproductie lijkt niet wezenlijk te zijn veranderd. Op grond van bovenstaande

overwegingen komt afnemend voedselaanbod het meest in aanmerking als oorzaak van de achteruitgang.

Bustamente J. 1995. The duration of the post-fledging dependence period of Ospreys *Pandion haliaetus* at Loch Garten, Scotland. *Bird Study* 42: 31-36.

De periode tussen uitvliegen en zelfstandig worden van jonge Visarenden was gemiddeld 30.4 dagen in Schotland (gemeten bij 35 nesten). Deze periode werd benut voor het spelen met allerlei objecten, roofvogels achtervolgen, vlieg oefeningen (vooral in relatie tot vis vangen) en pogingen tot visvangst. Het adulte mannetje bracht in deze fase geregeld vis aan; dit had geen effect op de duur van de afhankelijkheidsfase van de jongen. Het adulte vrouwtje verdween normaliter als eerste uit het broedgebied, later gevolgd door de jongen en het laatst door het mannetje.

Crick H.Q.P. & Ratcliffe D.A. 1995. The Peregrine *Falco peregrinus* breeding population of the United Kingdom in 1991. *Bird Study* 42: 1-19.

In 1991 werden in Groot-Brittannië en Noord-Ierland 1283 paren vastgesteld; dit is 147% van de populatie die in 1930-39 aanwezig was en 167% van wat in 1981 was geteld. De toename was ongelijk verdeeld. In de kustgebieden van ZO-Engeland was de populatie nog steeds ver beneden het niveau van voor de Tweede Wereldoorlog. In de kustgebieden en westelijke binnenlandgebieden van de noordelijke Highlands is de soort sinds 1981 achteruitgegaan. Sowieso waren opvallend veel territoria langs de kust bezet door niet-broedende vogels. De toename werd vooral vastgesteld in een brede zone van de oostelijke Grampians tot Zuid-Wales. De groei van de populatie uitte zich in hogere broeddichtheden en een geografische uitbreiding van het broedareaal. Bovendien verbreedde de nestplaatskeuze zich (tot zelfs broedgevallen op de grond). De verbeterde reproductie (en mogelijk ook overleving) is de belangrijkste oorzaak van de toename, op zijn beurt weer veroorzaakt door uitbanning van het pesticide-probleem, een betere bescherming en lokaal een vergroot voedselaanbod (vooral postduiven). De slechte toestand in de kustgebieden wordt toegeschreven aan verontreiniging van de voedselketen in de zee, maar dit verdient nader onderzoek.

Dahms G. 1994. Bodenbruten beim Mäusebussard (*Buteo buteo*). *Vogelkdl. Ber. Nieders.* 26: 87-88.

Overzicht van negen broedgevallen op de grond van Buizerds in Duitsland, over 1926-93. Slechts één van deze nesten leverde uitgevlogen jongen op. Het waarom van bodembroedgevallen is onduidelijk. Vaak is geschikte nestelgelegenheid (bomen) aanwezig in de nabijheid.

Danko S., Divis T., Dvorská M., Chavko J., Karaska D., Kloubec B., Kurka P., Matusik H., Peske L., Schröpfer L. & Vacík R. 1994. (The state of knowledge of breeding numbers of birds of prey (*Falconiformes*) and owls (*Strigiformes*) in the Czech and Slovak Republics as of 1990 and their population trends in 1970-1990.) *Buteo* 6: 1-89.

Door alle roofvogelfreaks in te schakelen kon voor het eerst een realistische schatting van de roofvogelbevolking van Tsjechië (78.376 km²) en Slowakije (49.017 km²) worden gemaakt (zie tabel hieronder). De trend is als volgt: stabiel (S), lichte toename (+), sterke toename (++), lichte afname (-), sterke afname (--), onbekend (?) of fluctuerend (F).

Soort Trend	Tsjechië		Slowakije	
	Paren	Trend	Paren	
Wespendief	600-750	?(S)	700-1000	?(+)
Zwarte Wouw	40-60	S(+)	50-60	-
Rode Wouw	50-70	+	15-20	--
Zeearend	8-12	+	0	.
Slangenarend	0	.	20-30	?(S)
Bruine Kiekendief	900-1100	++	300-400	++
Blauwe Kiekendief	40-60	?(-)	0	.
Grauwe Kiekendief	20-40	F	30-50	F
Havik	2000-2500	?(S)	1500-1700	?(S)
Sperwer	3500-4500	?(S)	900-1100	?
Buizerd	10.000-12.000	?(+)	5000-7000	?
Schreeuwarend	2-4	S	500-600	S(+)
Keizerarend	0	.	30-50	+
Steenarend	0	.	60-80	S(+)
Dwergarend	0	.	4-6	--
Torenvalk	8000-10.000	?(-)	4000-6000	?(-)
Roodpootvalk	0	.	0-25	F,-
Boomvalk	150-200	?	600-800	?
Sakervalk	10-15	(+)	30-45	-
Slechtvalk	1-3	--	8-13	--

Dekker D. 1995. Prey capture by Peregrine Falcons wintering on southern Vancouver Island, British Columbia. *J. Raptor Res.* 29: 26-29.

Er werden 52 prooivangsten van overwinterende Slechtvalken genoteerd, waarvan er 46 betrekking hadden op vijf eendesoornten. Van de aangevallen eenden zaten er 24 op het land; 22 werden in de vlucht geattaqueerd. De meeste aanvallen vonden plaats vanuit een hoge zitplaats in een boom, gevolgd door een lage verrassingsaanval. De prooi werd met de poten gegrepen en naar beneden gedragen of op de grond gepakt. Slechtvalken grepen maximaal drie prooien op een dag. Kleptoparasitisme door andere roofvogels, vooral arenden, resulteerde in het verlies van 17 eenden. Aaseters deden zich te goed aan de restanten van grote, achtergebleven prooien (zie ook Dekker D. 1980. Hunting success rates, foraging habits, and prey selection of peregrine falcons migrating through central Alberta. *Can. Field-Nat.* 94: 371-382).

De Scheemaeker F., Devis K. & Seys J. 1994. Stootvogeltellingen in West-Vlaanderen in januari 1991. *Mergus* 8: 2-20.

De provincie West-Vlaanderen (Brugge-Ieper-Kortrijk, 325.500 ha waarvan 75% daadwerkelijk gedekt) werd op roofvogels uitgekamd, voornamelijk door middel van dag- en slaapplaatstellingen. Er werden negen soorten roofvogels vastgesteld, met in totaal 695-705 exemplaren. De

algemeenste soort was de Torenvalk, gevolgd door Sperwer, Buizerd en Blauwe Kiekendief. Van die laatste werden 41-47 vrouwtjes/juvenielen en 14-16 volwassen mannetjes geteld. Kleine aantallen werden waargenomen van Zwarte Wouw (1 ex.), Ruigpootbuizerd (1-2 ex.), Havik (1-2 ex.), Slechtvalk (11 waarnemingen) en Smelleken (13 waarnemingen).

Frank S. 1994. *City peregrines. A ten-year saga of New York City falcons.* Hancock House, Blaine. ISBN 0-88839-330-X. 313 pp. \$29.95.

Een overzicht van het voorkomen, het broeden en de uitbreiding van Slechtvalken in New York in 1983-92. Nagenoeg elke broedpoging wordt met veel details beschreven, tot vermoeiens toe zelfs. Veel gedrag wordt nogal subjectief beoordeeld. De valken broeden in New York op bruggen (gemiddeld over 22 legsels 1.2 jong/broedsel) en hoge gebouwen (gemiddeld 2.0, n=12). Deze cijfers zijn overigens geflatteerd vanwege de intensieve menselijke beïnvloeding (verschaffen van nestelgelegenheid, hulp bij probleemgevallen, etc.). Broeden op gebouwen vindt pas plaats vanaf 1988. Duiven vormen de belangrijkste voedselbron. In bijlagen worden de broedpogingen cijfermatig onderbouwd, een verademing na de eindeloze opsommingen van waarnemingen (de jaartallen in de figuur van bijlage F zijn overigens foutief op de x-as geplaatst). Een fotokatern geeft een overzicht van de belangrijkste broedplaatsen. Wel leuk, zo'n wolvenkrabbertje met Slechtvalk. Wanneer zullen we dat in Nederland zien?

van Geneijgen P. 1995. *Herkomst van het wijfje Slechtvalk bij Maasbracht.* Limburgse Vogels 6: 25-26.

Alleen afgaande op de kleurcombinatie van de ringen van dit vrouwtje komen drie verschillende gebieden als herkomst in aanmerking. Slechts met behulp van de cijfercodes is te achterhalen waar het beest echt vandaan komt. Kortom, geen al te slimme actie van onze oosterburen.

Green D.J. & Krebs E.A. 1995. *Courtship feeding in Ospreys *Pandion haliaetus*: a criterion for mate assessment?* Ibis 137: 35-43.

Bij de meeste roofvogelsoorten voorziet het mannetje zijn partner van voedsel in de weken voorafgaande aan de eileg. Hiervoor zijn diverse redenen geopperd: vervroegen van de eileg door de conditie van het vrouwtje te verbeteren, het vrouwtje in een paringsbereide stemming brengen of een methode van het vrouwtje om de kwaliteiten van haar partner te testen. Visarendparen met een hoge frequentie van baltsvoedingen bleken in Canada vaker een legsel te beginnen dan paren met een lagere frequentie. Baltsvoeren bleek niet te zijn geassocieerd met een verhoogde kans op copulaties. De prooiaanvoer van mannetjes voorafgaande aan de eileg bleek te zijn gecorreleerd met de prooiaanvoer in de eerste twee weken van de nestjongenfase en met de gemiddelde groeisnelheid van de jongen. Vrouwtjes kunnen zodoende de voederfrequentie in de periode voorafgaande aan de eileg gebruiken om de kwaliteit van het mannetje als prooi-aanbrenger in de jongenfase te testen.

Green D.J. & Ydenburg R.C. 1994. *Energetic expenditure of male Ospreys provisioning natural and manipulated broods.* Ardea 82: 249-262.

De inspanningen van het visarendmannetje om zijn vrouwtje en jongen van voedsel te voorzien bleken niet of nauwelijks samen te hangen met de leeftijd van de jongen, de kalenderdatum en de weersomstandigheden, echter wel met de broeselgrootte. Experimentele manipulatie van de broedselgrootte had geen aantoonbaar effect op de energiebesteding, wat suggereert dat er geen direct verband bestaat tussen broedselgrootte en inspanningsniveau. De mannetjes werkten onder hun maximale mogelijkheden. Kennelijk is het belangrijker een maximaal voortplantingsresultaat in de resterende jaren te halen, dan per seizoen zoveel mogelijk jongen voort te brengen.

Hansen R.W. & Flake L.D. 1995. *Nest structure cohabitation by raptors in southeastern Idaho.* J. Raptor Res. 29: 32-34.

Sommige (zang)vogels gebruiken roofvogelnesten als broedplaats (zie Ecologische Atlas), maar het kan nog gekker. In Idaho werden een Amerikaanse Torenvalk en een Ransuil broedend aangetroffen in een verlaten nest van een Ferruginous Buizerd (beide soorten brachten twee

jongen groot; slechts eenmaal interspecifieke agressie waargenomen). Een ander geval betrof een paartje Swainson's Buizerds en een Amerikaanse Torenvalk (ook op een verlaten nest van een Ferruginous Buizerd). Er werden geen interacties gezien; beide paren waren succesvol.

Helmer W. & Wittgen A. 1994. De Zeearend: achtergrondinformatie bij de eventuele herintroductie van de zeearend als broedvogel in Nederland. Stichting Ark, Jan de Jagerlaan 2, 6998 AN Laag Keppel.

Een studie naar het voorkomen van Zeearenden in Europa in heden en verleden, habitateisen in diverse delen van Europa, voedselkeus, broed- en winterdichtheden, broedcyclus, overleving en verloop van diverse herintroductieprogramma's elders in Europa. Deze studie is vooral bedoeld om na te gaan of er voor Zeearenden geschikte omstandigheden te bedenken zijn waarmee herintroductie in Nederland is te rechtvaardigen. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat Zeearenden in het grijze verleden broedden in de Rijndelta. Dit laatste wordt afgeleid uit vondsten van botten. Het is daarbij niet duidelijk of het om broedvogels ging, of om doortrekkers en wintergasten. Met andere woorden: is uitzetten van Zeearenden in Nederland een introductie of een herintroductie? (zie ook Helmer, Wittgen & Blok 1994)

Helmer W., Wittgen A. & Blok A. 1994. De Zeearend, broedvogel in Nederland: ecologie en psychologie van een herintroductie. Stichting Ark, Jan de Jagerlaan 2, 6998 AN Laag Keppel.

Opsomming van argumenten waarom uitzetten van Zeearenden in Nederland (met tot doel: vestiging van broedvogels) kans van slagen heeft en uitgevoerd zou moeten worden.

Henrioux P. & Henrioux J.-D. 1995. Seize ans d'étude sur les rapaces diurnes et nocturnes dans l'Ouest lémanique (1975-1990). Nos Oiseaux 43: 1-26.

Een 16jarig onderzoek naar voorkomen, broedbiologie en voedselkeus van dag- en nachtroofvogels in een gebied van 317 km² in het zuidwesten van Zwitserland. Er werden in totaal van 14 soorten 762 paren vastgesteld. Van Zwarte Wouw, Havik, Buizerd, Kerkuil, Dwerguil, Bosuil en Ruigpootuil is de stand toegenomen, Wespiedief, Sperwer, Torenvalk, Slechtvalk en Ransuil zijn gelijk gebleven of licht afgenomen en Boomvalk en Steenuil zijn sterk afgenomen. Hohmann U. 1995. Untersuchungen zur Raumnutzung und zur Brutbiologie des Mäusebussards (*Buteo buteo*) im Westen Schleswig-Holsteins. Corax 16: 94-104.

Sinds in 1970 werd verboden op Buizerds te jagen, is de soort toegenomen. De dichtheid in 1990 en 1991 beliep resp. 38 en 30 paren/100 km². Aandeel niet-broeders schommelde tussen de 10% en 36%. De reproductie varieerde van 1.79 jong/paar in 1990 tot 0.66 jong/paar in 1991. In 1990 werden bijna uitsluitend veldmuizen gegeten, in 1991 voornamelijk jonge hazen en konijnen, mollen en vogels. Met behulp van telemetrie kon het activiteitsgebied van gepaarde en ongepaarde territoriumbezitters worden vastgesteld: ruim 100 ha in de buurt van bos. Niet-territoriale Buizerds bestreken grotere gebieden, tot wel 1000 ha in omvang. Een totaal telling in juli-november 1991 leverde op 1000 ha gemiddeld 16.1 Buizerds op, waarvan 10.7 exemplaren gepaard waren, 2.8 exemplaren ongepaard en 2.6 exemplaren als doortrekker werden betiteld.

Kayser Y. 1995. L'Épervier d'Europe (*Accipiter nisus*) prédateur de l'Aigrette garzette (*Egretta garzetta*) et du Héron crabier (*Ardeola ralloides*) en Camarque, Sud de la France. Nos Oiseaux 43: 28-29.

Op een sperwerplukplaats in de Camarque werden de plukresten gevonden van twee nestjonge Kleine Zilverreigers en een bijna vliegvlugge Ralreiger. Op minder dan 100 m afstand bevonden zich kolonies van beide soorten.

Knobloch H. 1995. Zur Bestandsentwicklung des Sperbers (*Accipiter nisus*) bis 1987 im ehemaligen Bezirk Dresden. Charadrius 31: 31-38.

Vroeger was de Sperwer in Saksen wijd verspreid. De stand nam vanaf de late jaren vijftig sterk af; in het laagland verdween de soort zelfs geheel. In de Südlasitz verminderde de stand tot 43% van het optimum. Herstel trad in vanaf de jaren tachtig.

Kostrzewa A. & Speer G. 1995. Greifvögel in Deutschland: Bestand, Situation, Schutz. Aula-Verlag, Wiesbaden. 113 pp. ISBN 3-89104-557-3. DM 39.90.

Een samenvattend overzicht van de stand van 16 Duitse roofvogelsoorten. In kort bestek worden per soort de volgende onderwerpen behandeld: verspreiding (deels onderbouwd door kwantitatieve dichtheidskaarten op 50x50 km-niveau), broedhabitat (kwalitatief), fenologie, trek en overwinteringsgebied (idem), trends (deels kwantitatief), dichtheden in Europa, broedbiologie (kwantitatief), voedsel (deels kwantitatief) en doodsoorzaken. In aparte hoofdstukken wordt ingegaan op de status van de soorten in 1970 en 1990, vooral met betrekking tot bescherming, pesticiden en bedreigingen.

Leijdekkers L. 1994. Torenvalk slaat gierzwaluw. *Ficedula* 23(4): 12-13.

Enschede, 19 juni 1994: waarneming van adult vrouwtje Torenvalk dat met Gierzwaluw in poten overvliegt. Vangst zelf niet waargenomen. Gierzwaluw had volledig uitgegroeide vleugels.

Lontkowski J. 1994. (Wintering birds of prey in the open areas of Silesia.) *Ptaki Slaska* 10: 70-77 (in Pools met Engelse samenvatting).

Wintertellingen van roofvogels in 14-25 plots in 1988-92 in Silezië. Hoge aantal Buizerds in 1989 werd veroorzaakt door goede knaagdierstand. Gemiddelde dichtheid (individueen/km²) was voor Buizerd 6.0-15.6, voor Ruigpootbuizerd 0.5-1.8, voor Blauwe Kiekendief 0.2-1.4 en voor Torenvalk 0.5-3.1.

Marcus P.J. 1994. Bruine Kiekendief-soap in het Amsterdamse Bos in 1994. *Gierzwaluw* 32: 138-141.

Mogelijk geval van adoptie door een subadult mannetje Bruine Kiekendief van een vrouwtje met eieren die vermoedelijk waren bevrucht door een adult mannetje.

Meininger P.L., Berrevoets C.M. & Strucker R.C.W. 1995. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1994 met een samenvatting van zestien jaar monitoring 1979-1994. Werkdocument RIKZ OS-95.807X. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Middelburg/Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek, Centrum voor Estuariene en Mariene Oecologie, Yerseke.

Tijdens de tellingen van kustbroedvogels in de Zeeuwse en Zuidhollandse Delta werden ook Bruine Kiekendieven meegeteld. Met ingang van 1995 zal deze soort worden overgenomen door de Roofvogelwerkgroep Zeeland en SOVON. Het aantal vastgestelde paren bedroeg in 1979-94 resp. 110, 130, 145, 175, 185, 180, 165, 170, 180, 210, 220, 235, 270, 250, 260 en 270. De soort komt vooral tot broeden in verruigde rietgorzen, langs kreken, in schorren en in toenemende mate in akkers. Belangrijke broedgebieden zijn het Haringvliet, de Biesbosch, Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen. In de recent ontstane zoete Deltawateren als Volkerak-meer, Zoommeer en Markiezaat werd een duidelijk negatieve invloed van begrazing op Bruine Kiekendieven geconstateerd.

Morton K. 1995. Breeding raptors in Scotland, 1991. In: Carter S. (ed.), *Britain's birds in 1991-92: the conservation and monitoring review*, pp. 126-130. BTO & JNCC, Thetford. Overzicht van roofvogelwerk in Schotland, met voor Steenarend 837 nestplaatsen gecontroleerd (min. 513 jongen), 306 nestplaatsen van Smellekens (min. 355-362 jongen), 72 paren Visarend (81 jongen), 53 paren Buizerd (gem. 1.64 jong per broedpoging), 10-tallen Torenvalken en 168 Blauwe Kiekendieven (verreweg de sterkst vervolgde roofvogelsoort (slechts 70 succesvol)).

Negro J.J., Bildstein K.L. & Bird D.M. 1994. Effects of food deprivation and handling stress on fault-bar formation in nestling American Kestrels *Falco sparverius*. *Ardea* 82: 263-267.

Met behulp van experimenten werd aangetoond dat veerafwijkingen (faultbars, of hongermalinen) bij nestjonge Amerikaanse Torenvalken werden veroorzaakt door menselijke activiteiten (wegen en meten van de jongen), en niet door voedselgebrek. Vermoedelijk worden de vogels

gestresst door aanraking en behandeling door mensen, waardoor de veerontwikkeling van de baardjes verstoord raakt.

Norriess D.W. 1995. The 1991 survey and weather impacts on the Peregrine *Falco peregrinus* breeding population in the Republic of Ireland. *Bird Study* 42: 20-30.

Rekening houdend met niet getelde gebieden werd de populatie van de Slechtvalk voor een vast aantal telgebieden in Ierland op 141 bezette territoria geschat, een toename van 23-26% ten opzichte van een identieke telling in 1981. De totale Ierse populatie telde 350-355 territoria. Het broedareaal binnen Ierland wordt gelimiteerd door weersomstandigheden, vooral door regenval in het voorjaar in relatie tot de oriëntatie van kliffen. De gemiddelde produktiviteit beliep 1.18 jongen per territoriaal paar.

Rapin P. 1995. L'Autour des palombes (*Accipiter gentilis*) superprédateur le long de la rive sud du lac de Neuchâtel. *Nos Oiseaux* 43: 27-28.

Waarneming van een onvolwassen vrouw Havik die een Roerdomp pakt en daarmee uit het zicht verdwijnt. De afloop is niet bekend.

Rosendaal C.W.C. 1995. Haviken in Zuid-Twente (3): invloed van havikenpredatie op postduivenbestanden. *Vogeljaar* 43: 7-12.

Uitwerking van postduiven (603 ringen) die als prooi van Haviken in de nabijheid van het haviksnest werden gevonden. Het overgrote deel van deze duiven was afkomstig van duivenhouders tot 30 km afstand van het haviksnest. Slechts weinig duiven werden gepakt van honken in de onmiddellijke omgeving van het haviksnest. Vermoedelijk gaat het grotendeels om duiven die rondzwerven (verdwaald of natuurlijke dispersie). Van de gepakte duiven bleek 54% in het eerste levensjaar te zijn, 19% in het tweede en 27% ouder dan twee jaar (n=570). Jaarlijks wordt 2.5% of minder van het aanwezige aantal postduiven gevangen door Haviken.

Ryttman H. 1994. Överlevnadsberäkningar och försök att skatta populationsutvecklingen hos fiskgäse *Pandion haliaetus*, ormvråk *Buteo buteo* och sparvhök *Accipiter nisus* i Sverige (Estimates of survival and population development of the Osprey, Common Buzzard and Sparrowhawk in Sweden). *Ornis Svecica* 4: 159-172.

Aan de hand van terugmeldingen van geringde vogels zijn de overlevingskansen van Zweedse Visarenden, Buizerds en Sperwers berekend. Van de Visarenden overleeft 65% het eerste levensjaar, daarna is de jaarlijkse overlevingskans 81%. Voor Buizerds zijn deze cijfers resp. 48% en 76% en voor Sperwers resp. 36% en 64% (in laatste geval helaas niet gesplitst naar geslacht). Op basis van deze cijfers kunnen Visarend en Sperwer in aantal toenemen. De Visarenden in Zweden blijven echter in aantal gelijk of nemen slechts licht toe, mogelijk doordat alle geschikte broedplaatsen al zijn bezet of doordat de vogels pas op latere (4-6 in plaats van 3 jaar) leeftijd tot broeden overgaan. De Buizerd neemt in Zweden af, mogelijk als gevolg van een laag broedsucces. De stand van de Sperwer schommelt, waarschijnlijk onder invloed van strenge winters (dan hoge sterfte).

Sørensen U.G. 1995. Truede og sjældne danske ynglefugle 1976-1991. Status i relation til den generelle landskabsudvikling. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 89: 1-48.

Overzicht van de zeldzame broedvogels in Denemarken in 1976-91. Van de roofvogels worden Visarend (1 in 1976, 0-1 in 1977, onbekend in 1978-85, 1 in 1986, onbekend in 1987-88, 1 in 1989, ? in 1990 en 1-2 in 1991), Rode Wouw (in 1976-91 resp. 2, 5, 7, 8, 7, 8, 11, 15, 13, 15, 18, 15, 13+, 19+, 24+ en 16+ paren), Grauwe Kiekendief (in 1976-91 resp. 51, 36, 35, 38, 43, 41, 49, 52, 17, 22, 43, 27, 11, 15, 15 en 8 paren, waarbij de aantallen vanaf 1984 minima zijn) en Boomvalk (minstens 10 paren in 1985) genoemd.

Steen O.F. 1995. Vandrefalk i Sørøst-Norge i 1994: Bestandsstørrelse, bestandutvikling og hekkeresultater. *Vår Fuglefauna* 18: 35-41.

In ZO-Noorwegen werden in 1988-94 resp. 8, 10, 10, 15, 16, 18 en 16 bezette territoria gevonden. Er werden minimaal 167 jongen grootgebracht. Surplus-vogels (voornamelijk onvolwassen vrouwtjes) worden steeds vaker waargenomen. Deze brengen nogal wat onrust

teweeg onder de broedparen. Alle nestjongen worden gekleurringd. Zes van 15 gekleurringde jongen uit 1988 werden in later jaren als broedvogel teruggevonden (5 man, 1 vrouw). Vier van deze vogels waren in 1994 nog in leven. De sterfte tot en met het tweede levensjaar zou 60% bedragen, tegen minder dan 7% in latere jaren. Genetische variatie wordt sinds 1993 gemeten met behulp van DNA-technieken aan de hand van bloedmonsters.

Swann R.L. & Etheridge B. 1995. A comparison of breeding success and prey of the Common Buzzard *Buteo buteo* in two areas of northern Scotland. *Bird Study* 42: 37-43.

Het broedsucces van twee buizerdpopulaties in Noord-Schotland werden bestudeerd in 1977-89. Er waren opmerkelijke verschillen in broeddichtheid, legselgrootte en nestsucces. De succesvolle populatie foerageerde voornamelijk op grote prooien als konijnen en houtduiven, terwijl de andere populatie meer muizen en kleine zangvogels pakte. De dichtheid in het goede buizerdgebied was echter aan de lage kant. Dit werd veroorzaakt door de plaatselijk totale destructie van Buizerds door mensen. Een hoge dichtheid werd in het voedselrijke gebied alleen gevonden op plekken waar Buizerds waren gevrijwaard van menselijke vervolging.

Tjernberg M. & Rytman H. 1994. Bivårens *Pernis apivorus* överlevnad och beståndsutveckling i Sverige (Survival and population development of the Honey Buzzard *Pernis apivorus* in Sweden). *Ornis Svecica* 4: 133-139.

De overlevingskansen van Zweedse Wespddieven zijn berekend op grond van 140 terugmeldingen van geringde vogels. De overlevingskans in het eerste levensjaar is 48.8%, in het tweede levensjaar 85.8% en in latere levensjaren 86.0%. Dit is resp. 58.1%, 85.5% en 91.7% indien geschoten vogels buiten beschouwing worden gelaten. Indien ervan wordt uitgegaan dat Wespddieven in hun derde kalenderjaar voor het eerst tot broeden overgaan, is een gemiddelde jongenproductie van 0.67/paar/jaar voldoende om een stabiele populatie te bereiken. Wanneer er geen jacht zou zijn op Wespddieven, zou dat slechts 0.34 jong/paar/jaar hoeven te zijn. De Zweedse reproductie wordt geschat op 0.30 jongen/paar/jaar, ontoereikend dus voor een stabiel populatieniveau gezien de jacht in Zuid-Europa en Afrika. Er zijn dan ook sterke aanwijzingen dat de stand van de Zweedse Wespddieven sinds de jaren zeventig achteruit loopt (gebaseerd op systematische tellingen bij Falsterbo). Overigens lijkt de jachtdruk in het mediterrane gebied wat te verminderen.

Veldkamp R. 1995. Havik *Accipiter gentilis* slaat Blauwe Reigers *Ardea cinerea*. *De Noordwesthoek* 22(2): 53-56.

Drie adulte en een juveniele Blauwe Reiger bleken door Haviken te zijn geslagen en geplukt in De Wieden. De vestiging van Haviken in dit moerasgebied kunnen de oorzaak zijn geweest van enkele verplaatsingen van reigerkolonies. Er werd geen invloed op het aantalsverloop van Blauwe Reigers waargenomen. De gestage afname van de Blauwe Reiger was al manifest voordat Haviken zich als broedvogel vestigden.

Viitala J., Korpimäki E., Palokangas P. & Koivula M. 1995. Attraction of kestrels to vole scent marks visible in ultraviolet light. *Nature* 373: 425-427.

Aardmuizen (en waarschijnlijk ook andere muizensoorten) markeren hun looppaadjes met urine en keutels. Experimenteel onderzoek in Finland maakt aannemelijk dat Torenvalken deze markering met behulp van ultraviolet licht opsporen en gebruiken om snel muizenrijke gebieden op te zoeken.

Vlugt D. 1994. Wespddieven in de zomer van 1994. *Kleine Alk* 12(4): 78-83.

Overzicht van waarnemingen van Wespddieven in de buurt van Alkmaar, Bergen, Petten en Camperduin. De in augustus waargenomen exemplaren (adulte en juveniele) zouden op een broedgeval kunnen duiden. Voor *Castricum* wordt een mogelijk broedgeval opgegeven voor 1993. Voor 1994 wordt de omgeving van Bergen en Schoorl als potentiële broedplek genoemd.

Williams I. 1995. Raptor monitoring in Wales, 1991. In: Carter S. (ed.), Britain's birds in 1991-92: the conservation and monitoring review, pp. 131-137. BTO & JNCC, Thetford.
Overzicht van het roofvogelwerk in Wales. Rode Wouw nam in 1987-91 toe: resp. 44, 49, 54, 65 en 77 broedparen met resp. 39, 38, 49, 73 en 62 uitgevlogen jongen. De havikstand wordt op meer dan 100 paar geschat. Drie gebieden werden intensief bestudeerd op Haviken: A (20.000 ha, produktieaaldbos), B (12.700 ha, idem) en C (13.500 ha, gemengd laaglandbos) met resp. 8, 18 en 12 paren met resp. gemiddelde legselgrootte van 3.6, 3.3 en 3.9 eieren en gemiddelde broedselgrootte van 2.7 (n=4), 2.2 (n=13) en 2.9 (n=9) jongen. Ook veel informatie over Sperwer, Buizerd, Blauwe Kiekendief, Slechtvalk en Smelleken en in mindere mate Torenvalk en Boomvalk.

Woets D. 1995. Buizerds als havikspoor. De Noordwesthoek 22(2): 63.

Twee waarnemingen in januari 1995 waarbij Haviken een adulte en een onvolwassen Buizerd pakten. De afgelopen jaren in de bossen van Woldberg en Eese (nabij Steenwijk) zijn verder nog Torenvalken, Sperwer, Ransuil en Kerkuil als havikspoor aangetroffen.

Zijlstra O.W. 1995. Opvallende buizerdconcentratie in Gaasterland. Vogeljaar 43: 71-72.

Waarneming op 30 december 1994 van 27 Buizerds op braakliggend land, nabij Hooibergen (blok 15-27-44). Op 31 december, 2 en 3 januari aldaar resp. 32, 60 en 38 ex. Op de grond, pikkend naar kleine prooien. Geen onderlinge agressie, ondanks onderlinge afstanden van soms vijf meter. Het grasland op die plek enkele maanden eerder doodgespoten en gescheurd. (zie ook Dijkman, Dijkman & de Vries in De Takkeling 3(1): 19 en T. Eggenhuizen & K. Breek in dit nummer van De Takkeling).

Zoun P.E.F. 1995. Verslag van het in 1994 door het ID-DLO uitgevoerde onderzoek naar de doodsoorzaken van roofvogels en uilen ten behoeve van het opsporen van wetsovertredingen. ID-DLO Rapport H95-2974. ID-DLO, Lelystad.

Er waren in 1994 (n=87) iets meer inzendingen dan in 1993 (n=80), zij het nog steeds met het zwaartepunt in Noord- en Oost-Nederland. Af- en aanschot werd vastgesteld bij Havik (1x) en Buizerd (3x), vergiftiging bij Havik (4x), Buizerd (7x) en Bruine Kiekendief (2x). Het enige slachtoffer van een klem betrof een Sperwer. De gebruikte gifsoorten waren parathion (10x), mevinfos (3x), aldicarb (2x), carbofuran (5x), alfachloralose (4x) en onbekend (5x). Met uitzondering van alfachloralose zijn dit wettelijk toegestane middelen ter bestrijding van insecten. Voor zover bekend zijn Nederlandse roofvogels in 1994 voor het eerst met carbofuran vergiftigd. Misbruik van aldicarb, carbofuran en parathion in granulaatvorm lijkt de laatste jaren in frequentie toe te nemen.

